

Lapin ELY-keskus
PL 8060
96101 Rovaniemi
kirjaamo.lappi@ely-keskus.fi

LAUSUNTO

23.2.2015

Dnro 148/2015

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto Kemijoen vesistöalueen tulvariskien hallintasuunnitelmasta

Viite: Lausuntopyyntö LAPELY/507.02/2012

KEMIJOEN VESISTÖALUEEN TULVARISKIEN HALLINTASUUNNITELMA

Ehdotus

Tulvariskien hallinnan suunnittelua ohjaavat laki tulvariskien hallinnasta (620/2010) ja valtioneuvoston asetus (659/2010). Lain tarkoituksena on vähentää tulvariskejä, ehkäistä ja lieventää tulvista aiheutuvia vahingollisia seurauksia ja edistää varautumista tulviin. Tulvariskien hallintasuunnitelmaan sisältyy myös ympäristöselostus, jossa käsitellään tulvahallinnan eri vaihtoehtojen toteuttamisen todennäköisesti merkittävimmät ympäristövaikutukset. Lausunnolla ovat yhtäaikaaisesti Kemijoen, Ivalojoen ja Tornionjoen tulvariskien hallintasuunnitelmat. Kaksi viimeistä asiakirjaa ovat asiallisesti laadittuja, niissä tulvariskien hallinnan tavoitteet on todellisuudentajuisesti ja perustellusti asetettu. Näihin tähtäävät eri toimenpiteet ovat vastavuoroisesti realistisessa suhteessa tavoitteisiin sekä taloudellisesti ja ajallisesti toteutettavissa olevia.

Esimerkkinä aidosti tulvariskien hallintaan tähtäävästä suunnitelmasta tämä ote Ivalojoen tulvariskien ympäristöselostuksesta (kursiivi ja vahvennus lisätty): ”Ivalojoen tulvariskialueella eri toimenpiteistä aiheutuvat haitalliset vaikutukset jäävät vähäisiksi, sillä toimenpiteiden arvioinnin perusteella alueelle valittiin toteutettavaksi sellaiset toimenpiteet, joiden ympäristövaikutukset ovat vähäiset. Hallintasuunnitelmaan valittujen toimenpiteiden joukosta jätettiin pois mm. ohitusuoman ja kuivatekoaltaan rakentaminen sekä Ivalojoen ruoppaus. ***Pois jätetyillä toimenpiteillä olisi ollut joko tilapäisiä tai pysyviä haitallisia ympäristövaikutuksia.*** Hallintasuunnitelmaan valituilla toimenpiteillä saavutetaan tarvittavat tulvasuojeluhuödyt vähäisin haitallisoin ympäristövaikutuksin. Nykyisin käytössä olevien toimenpiteiden tehostamisella on pääosin positiivisia tai neutraaleja vaikutuksia ympäristöön, ne aiheuttavat korkeintaan paikallisia ja melko vähäisiä haitallisia luontovaikutuksia.”

Tässä lausunnossa keskitytäänkin lähinnä Kemijoen vesistöalueen tulvariskien hallintasuunnitelmaan, joka näyttää olevan suorastaan poikkeuksellisen tarkoitushakuisesti tehty. Laki ja asetus tulvariskien hallintaan lienee laadittu aidosti tulvariskien vähentämiseksi, ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi, ei niinkään Kemihaaran tai muidenkaan tekoaltaiden rakentamisen oikeuttamista varten.

Kemihaaran alueen tekoaltaan toteuttamisella olisi merkittäviä, peruttamattomia, pitkäkestoisia haitallisia vaikutuksia alueen poronhoitoon, vesistöihin ja ympäristöön ja vaatisi muun muassa Natura-alueen/alueiden muuttamista. Vuotoksen allashankkeen yhteydessä asiaa on jo ratkottu korkeinta hallinto-oikeutta myöten. Jopa Kemijoki Oy:n (2011) itselaatimassa selvityksessä tunnustetaan altaan monet ympäristövaikutukset ja poronhoidolle koituvat vaikutukset. Kemihaaran allasvaihtoehto tällä tavalla toteutettuna on yksinkertaisesti ja hyvin ilmeisesti poronhoitolain ja luonnonsuojelulain vastainen. Allasta ei voida edes kuvitella toteutettavan ilman mittavia Natura- ja ympäristövaikutusten arviointeja; juridisista esteistä ja valitusprosesseista puhumattakaan. Vaihtoehdon merkittävät ongelmat tunnustetaan suunnitelmassa, mutta siitä huolimatta sitä ehdotetaan ensisijaisena vaihtoehtona tulvariskien hallintaan.

Käytännössä altaan eteenpäinvieminen on yhteiskunnallisten resurssien tuhlaamista. Kemihaaran allashanketta ajetaan jälleen kerran ainutlaatuisen ympäristön, vesiekosysteemin, paikallisten ihmisten elinympäristöjen ja olemassa olevien elinkeinojen kustannuksella. Tulvasuojelun kannalta on muitakin vaihtoehtoja, joista keskeisin ja nopeimmin toteutettavissa oleva uusi toimenpide on Kemijärven säännöstelytilavuuden kasvattaminen sekä rakennettavat tulvapankereet.

Yksityiskohtaisemmat huomiot

Tulvariskien hallintasuunnitelmaa tehtäessä ELY-keskuksen asiantuntijoiden näkökulmat on ilmeisesti toistuvasti jyrätty tulvatyöryhmän enemmistön poliittisilla tavoitteilla. Suunnitelmaa on nähtävästi alusta asti tehty tarkoitushakuisesti, tähdäten Kemihaaran allashankkeen eteenpäinviemiseen. Jo tavoitteiden asettamisessa tämä käy ilmi, sillä ilman asiallisia perusteita, tavoitteet määritellään kerran 250 vuodessa tapahtuvan suurtulvan mukaan. Tällöinkään ei keskitytä ihmisten terveyden ja turvallisuuden takaamiseen, mikä olisi vielä perusteltua, vaan edellytetään, ettei myöskään omaisuudelle saa koitua merkittävää vahinkoa.

Paliskuntain yhdistys muistuttaa, että omaisuutta kohtaan kohdistuvia tulvavahinkoja vastaan on mahdollista ottaa vakuutuksia.

Monitavoitearvioinnin puolueellisuudesta puolestaan kertoo mm. se, että yksi varteenotettava toimenpidevaihtoehto eli Rovaniemen tulvapengertäminen 1/100a tapahtuviin tulviin on jätetty lopullisesta tarkastelusta kokonaan pois ilmeisesti yksittäisten maanomistajien vastustuksen vuoksi. Sen sijaan uuden tekoaltaan rakentaminen on kuljetettu koko ajan mukana, vedoten mm. ”yleiseen etuun”. Herää kysymys, millä tavalla on ”yleisen edun” mukaista viedä eteenpäin hanketta, vaikka arvioinnit osoittavat että hankkeen toteuttamiseen liittyy useita juridisia ja vakavia luonnonsuojelullisia ongelmia? Allasvaihtoehdolla on merkittäviä, laaja-alaisia, pysyviä ja haitallisia luontovaikutuksia, sosiaalisia vaikutuksia ja taloudellisia vaikutuksia. Silti sitä itsepintaisesti esitetään ensisijaisena vaihtoehtona, ilman mitään sen syvempiä perusteita, kuin se, että tulvatyöryhmässä on näin päätetty.

Tekoallashankkeen toteuttaminen on lisäksi muihin toimenpidevaihtoehtoihin nähden aivan suhteettoman kallista (ks. mm. sivut 92-94). Ei tule yllätyksenä, että Kemijoki Oy on lupautunut hankkeen maksajaksi. Hankkeen toteuttamisen mielekkyyttä pyritään tukemaan merkittäville energiataloudellisilla hyödyillä, työllistäville vaikutuksilla ja aluetaloudellisilla vaikutuksilla. Näillä kohdin unohdetaan hankkeen peruuttamattomat negatiiviset taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset esimerkiksi poronhoitoon, joka on osa aluetaloutta. Samalla unohdetaan se, että näillä mainituilla hyödyillä ei ole mitään tekemistä tulvasuojelun kanssa. Allasrakentamisen negatiivisia sosiaalisia vaikutuksia myös vähätellään tai ne huomioidaan puutteellisesti.

Hallintasuunnitelman johtojatusta kantaa koko teoksen alusta loppuun. Niinäkin hetkinä kun kaikki selvitykset viittaavat siihen, että uuden tekoaltaan rakentaminen on huono idea ja se pitäisi karsia vaihtoehtotarkastelusta ensimmäisenä pois, ohitetaan kaikki asiantuntija-arviot ym. terveen järjen ja yleisen edun mukaiset esteet suvereenisti tulvatyöryhmän toimesta. Sitä ei pelkästään säilytetä vaihtoehtona, vaan se nostetaan ”ensisijaiseksi suositeltavaksi vaihtoehdoksi”. Siitäkin huolimatta, että mukana arvioissa on koko ajan ollut taloudellisen ja ajallisen toteutettavuuden kannalta mielekkäämpi, sekä ympäristö- ja sosiaalisilta vaikutuksiltaan huomattavasti neutraalimpi tai jopa positiivinen vaihtoehto: Kemijärven ja Olkkajärven säännöstelyn tehostaminen ja tulvapenkereiden rakentaminen. Vaikka joidenkin maanomistajien maisemat näistä tulvapenkereistä ehkä vähän heikkenevätkin, niin vesiekosysteemi ei peruuttamattomasti tuhoudu, ainutlaatuisia luontoarvoja ei menetetä, eikä paikallisten ihmisten elinkeinotoimintaa sekoiteta ja tuhota.

Paliskuntain yhdistys pitää tällä hetkellä ainoana ratkaisuna tulvariskien hallintaan sitä, että suunnitelmaa korjataan sillä tavoin, että edotetut toimenpiteet pysyvät ympäristö- ja muun lainsäädännön mukaisina sekä ympäristö- ja muilta vaikutuksiltaan mahdollisimman vähän haitallisina. Jos tekoaltaan rakentamista pidetään edelleen vaihtoehtona, tulee sen toteuttaminen tutkia (jälleen kerran) perusteellisesti poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten osalta. Vaikutukset tulee arvioida Hirvasniemen ja ympäröivien paliskuntien osalta ja yhteistyössä näiden paliskuntien kanssa. Arvioon on ehdottoman tärkeää ottaa mukaan perusteelliset arviot myös suorista ja pysyvistä taloudellisista menetyksistä. Niistä kompensatioista, mitä paliskunnille on maksettava osakkaiden elinkeinon menetyksestä. Lapin tekoallashankkeiden historiallisia virheitä ja oikeudellisia vääryyksiä ei saa päästää toistumaan Kemihaaran alueen yhteydessä.

Lisäksi, on kummallista, miksi yhtenä tulvahallinnan keinona ei olla tarkasteltu vaihtoehtoa, jolla pahin tulvahuippu tulvariskialueilla saataisiin laimennettua ja vaikutukset minimoitua: ennakoimalla tulvien suuruutta sekä suurtulvan riskin ollessa todennäköinen tehostamalla olemassa olevien voimain ohijuoksutuksia ja sallimalla väliaikaisesti altaiden varastointitilavuuden ylityksiä, AVIn tai tarvittaessa muun viranomaisen tai valtionhallinnon antamalla poikkeusluvalla. Tällaisen tarvehan olisi hyvin harvinaista, ehkä kerran 250 vuodessa tai vieläkin harvemmin tulevan suurtulvan kohdalla tarpeellista. Taloudellisia menetyksiä koituisi vesivoimayhtiöille, mutta olisihan se ihmisten terveyden, yleisen turvallisuuden, sekä julkisen että yksityisen omaisuuden suojaamisen – eli lyhyesti sanoen *yleisen edun* kannalta järkevää.

On selvää, että tekoallashankkeen eteenpäinvieminen tulvasuojelun varjolla tulee johtamaan (jälleen kerran) mittaviin yhteiskunnallisia resursseja tuhlaaviin selvityksiin ja oikeusprosesseihin, ei niinkään itse altaan toteutumiseen. Sen sijaan on varsin epäselvää, miten tällainen selvityksiin ja oikeusprosesseihin ajautuminen vastaa tulvariskien hallinnan tavoitteita, eli vähentää niitä todellisia noin kerran 50–100 tai jopa 250 vuodessa tapahtuvia tulvariskejä, ehkäisee tai lieventää tällaisista tulvista aiheutuvia vahingollisia seurauksia tai edistää varautumista tulviin? Tulvariskien hallintasuunnitelma tässä nykymuodossaan ei siis ole edes tulvariskien hallintalain ja valtioneuvoston asetuksen tavoitteiden mukainen.

Sen sijaan, että tuhlataan aikaa allasselvityksiin, voitaisiin aidosti varautua tulviin erilaisin toimenpitein. Hallintasuunnitelmassa kun kuitenkin on joukko käyttökelpoisia toimenpiteitä, joista osa on jo käytössä, mutta joiden kehittäminen edelleen ja tehostaminen on taloudellisesti ja ekologisesti mielekästä, sekä muillakin tavoin varsin kannatettavaa ja toivottavaa. Jo aiemmin mainittujen Kemijärven ja Olkkajärven säännöstelyn tehostamisen sekä tulvapenkereiden rakentamisen lisäksi mainittakoon mm.:

- maankäytön suunnittelu
- luonnonmukainen veden pidättäminen valuma-alueilla
- jäiden sahaukset
- tulvaennusteiden ja varoitusjärjestelmien kehittäminen
- viemäriverkoston kehittäminen
- tilapäisten ja pysyvien tulvasuojelurakenteiden käyttö ja kehittäminen

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

sh/ao